

Landskap: Småland Upptecknat av: Carl Viking
 Häraden: Uppvidinge ö Bandöds Adress: Furåkra, Kråksmåla.
 Socken.nar: Ålgult ö Kråksmåla. Berättat av: Susanna Erlandsdotter m.f.
 Uppteckningsår: 1940. Född år 1800. i Ålgultsösa.

Uppteckningen Berör Mjölkhävar.
 obs! (Någon gång kallade Bergshävar.)
Likaledes personer, som haft mjölkhävar.

Vol: 1.Fidor: 1. — 12.+ ett Blad teckning.

Skriv endast på denna sida!

1.)
I den gamla folktron rådde b.a. den före-
skällningen, att det fanns "Försvurna
Kvinnor" (= Hexor,) som tillverkade s.k.
Mjölkharar, som "Simade" (= Diade) gran-
narnas kor. Den gunga hararna hem
till Hexan och utspjdde mjölken i en
blankskivad kopparkittel, eller i fat på
hon kunde osta eller kärna så mycket
smör hon ville; trots att hon s.o.m. in-
ket ägde en enda ko. Ja, sådana Hexor
voro så trollkoniga att dom knäp sitt
strumpband i en märke i baket i sin stu-
ga och mjölkade strumpbandet som spe-
narna på kan, tills en stor kittel vart full
av mjölk. Detta enligt mormors uttåg.
Sådana Hexor voro "Jan Jansa" i Gädde-
hult, Hghults socken, och "Spink-Anicka"
i Kråksmåla socken. Obs! Båda levde i sis-

2.)

ACC. N:R. M. 6936: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ta hälsken av 1800-talet fylls omkring 1870-1875.

Obs! Att manfolk tillverkat mjölkharar, ha vi inset hört. Den kvinna, som ville lära kausken skulle skrapa litet stoft av en malin från kyrkans ringklockor.

Malinstoftet skulle han bära i en liten påse Lärftspåse på sitt hjärta 3. torsdagsmätter före Påske, så att "Skärtorsdagsmätten" vart den tredje och sista. Dessa 3. Mätter mellan Kl: 12.-1. skulle den blivande Hexan gå ut i en "Korsväg" ställa sig mitt i "Korset" med ansiktet mot Vorr och ropa: "Jag vill försvära mig till djävulen." Obs! I "Korsvägen" måste man färdats fram både med Lik & Bröllopskast!

När hon så ropade 3:je gången Skärtorsdagsnatten, kom djävulen till synes, som en på bakkeneu gående Björn och det lyfte

3)
eld nr gapet på han. Så måste den blivande hexan göra knäfall för Sjävulen och helt avsvära sig Gud och lava att endast fjäna mörkrets furste. Sen skulle han frambraga den lilla, rätta prästen han bar på sitt hjärta, strö ut malmskottet i vinden & säga: "Min själ kommer aldrig värma re himlen än detta stoft kommer våra kyrkklockorna!" Så fick han blotta sin kropp och Sjävulen satte ett "Märki" (egenkänningskecken) på att Hon hörde honom till. Hexan skulle hava ett axhorn med sig. I hornet fick han av Sjävulen en "kollolja", så vilken sak han "Vätte må en droppe olja"; så lydde den saken hennas vilja oemotståndligt. Därpå gick hexan hem och tog 3. små stickkumpar, som hon brände i båda ändar; gick till sin

4)

ACC. N:R. **M. 6936** : 4.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

grannes "fähusflä" (Fähusgolv) och slag stick-
stickstumparna i golvet och sade: "J ska i å-
re springa för mej; så ska jag i helvete
brinna för er!" Då vart det av stickstump-
arna 3 mjölkarar. En herre fick ej hava mer
än 3 sådana harar. Obs! Fanns det något
skyddsmedel varmed man kunde hålla
mjölkarar borta från korna? Kvartill va-
ras ja. Obs! Strax hon framfött kalven
skulle man laga av hans gödsel och
heckna ett kors på kalvens Nos, då
voro ko och kalv skyddade absolut för
alla anda maktens inflytelser; det må
vi minnas! Det fanns till or så elaka att
den kunde låta "sina förbannade mjölk-
harar sitta korna till klare bloen kom-
ur spenarna, & di sög livet ur kon, så
hon slöp." (sag.) sade min mormor. Obs!

Men om man beknade bemälda kors på kat-
rens Nos, då fick Mjölkhävararna gädselvat-
ken att utspyr i Hexans mjölkkruttel, det vi
vi minnas. Ols! Detta hade mormors bror
Petter Skruu fått lära av en Finsk flicka, när
(sedermåra Korpöral Skruu)^{han} som 19-åring deltog
i landvärdet 1809. Men den snälle, "sunnaför-
gubben" Jan Samuelson i Krokshult, Elghults-
socken visste det skyddsmedlet. Bland
kvinnor, som hos ägt mjölkhävar var den
fruktade knica på Mjölkhävararna särskilt
att beakta och skall jag i en särskild
volym skriva om denna fruktade knica.
Ols! I detta sammanhang vill jag något
uppteckna om Hexorna "Jan Hansa" i Gä-
deskult och och "Bojilda" från Botillabo.
Båda i Elghultssocken omkring 1860-
1875. Som sådes rida med applösk här

6)
till "Blåkolla" för att an "Beckebubi" på la-
ra krosskanster "då allt var jämskiftat"
sade mormor. OBS! (jämskiftat) vid vår
och höstdagjämning. Set fanns folk, som
sade sig sett dessa käringar rida genom
luften på "skaftet" av ugnskvarnen eller
"grisslen" (= Brädspaden.) Även "Skärtorsdags-
natten" reste dem på samma sätt. I
Botillabo minnes jag gamla, som sade sig
sett Botilda kärna på bonden "Erce
Lander" på dyna en "Skärtorsdagsmor-
gan och en annan gång vid vårdagjäm-
ning hade han kärnat i en bäck, som
ranu över bonden Per Gustav Roligsä-
gor i Botillabo. Detta för att draga till
sig dessa bänders smörbycka. "Jan Jansse"
i gödeshult var även "daggdragerska".
Han drag dagg midnattsnatten

72
på grannen Gustav Erlandssons ägor,
så gav han laggen åt sina kor och stäl Er-
landssons smöllycka. "Så ble vi sjämligt
s s när käringa min skulle kärna, så när
han förde förten opps ner i kärna, så
stank "Flöta"=(Grädan) mi käring opps
i öjena. Men ja ble förbannad, så Erland-
son, och tänkte. ja ska betala "Jan Janne"
för möjlig ast. På messammaraftons-
kväll laddade Erlandson sin stora myn-
ningsladdare, men i stället för Hagelkä-
ja gravt salt. Sen kröp ja ner bortan en
stenröse i "Korsvegäret" s vaktade, för jag
visste fullheta skulle komma dit s dia-
ke sej mi sagg. På natta kam ha mellan
kl: 12-1. ha vrak å sej var evelia frasa, s
hängde ett lakau över venstra attla, s
då släpade i det daggiga gräset. Sen

orolade ha, "Så långt detta ropet hörs, så ä
samket-(gräddan) min." Men Gustav Erlands-
son, som låg död mer än röset, spände
hannen och sade: "Så långt detta skottet
hörs, så ä verk sveda din," så fick
han skottet i den köttigaste delen av sin
kropp, så bladen rann och han "fjät sväst-
rade sig i grävet." Erlandsson gick hem
och "Jon Jönna" fick plästra om sin bla-
diga akter bäst han gillte. Men från
den stunden slöt "Jon Jönna" upp med si-
na mjölkharar och sin dagdragning.
Och! Det berättas att "Jon Jönna" efter döden
"gick igen." Han hade varit avanligt
flitigt att spinna och väva, så han hade
stora skåp fulla av vackra linnesaker.
Detta var berämvärk, om han insett va-
rit så hemskt snål, att han inte run-

9.)

ACC. N:R. M. 6936:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

made sig själv eller andra något därav.
När han varit död gav man henne ett "ja-
kalintyg"-(samlinne) trasigt och utslä-
mar. Obs! (Gamla tidens särk=damlinne,
var försett med långärm, det märker vi.
När hon varit begravd på Ålgårds Grist-
gård, så visade hon sig i sitt trasiga linne
hemma nattetid och strök med händer-
na växelvis över de blottade armarna och
sade, "Ii vad den vann, som natt & dag
spann, en särk utslä mar!" Men då smuck-
lade man in en ny särk-(samlinne) i hen-
nas gravkulle, så slöt hon upp med
"Håll gå igen." Obs! fäderna sade, att Hexor
kännebecknades på "Skarp uppsyn, löst häng-
ande hår, stor, krokig näsa och stora bröst,
som hänga & slåsade." "Laggdragetska", en-
ligt fädernas oppgift, se beckning N:1. En röt

10.)

ACC. N:R. M. 6936:10.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

askuld av den sort att vilka fäderna sade
att "Jan gav & för styveru, & en hand full
på köpet." Ols! Om man misstänkte att det
smör man köpt av en så ful "häringdjä-
vel," som teckning nr 1 visar, kunde vara her-
smör; så skulle man skära smöret med
en kniv, som var smidd av 9 sorters stål.
Var det her-smör (Trollsmör) så förvandle-
des det strax till blod. — Nån farbror
Nils tjanssan ambalade, att i hans ungdom
kom ett par "Vildrefringar" till gården Brant-
hult i Kråkennåla socken. Ingen ville läm-
na darn husrum. Men torpet "Träbaggen"
låg öde och där fingo dem bo. Mannen
var duktigt att "Bränna ut fjärdalar och
plock gott med den sortens arbete, ty fura-
tjära rönte stor efterfrågan. Särskilt
var han styv i att "Flätta korgar, rissel &

11.)

ACC. NR. M.6936 : 11.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

astkorgar." "Kona" (flickan), som följde honom
var duktig att kardä, spinna och väva, så
han fick arbete av bönderna. så dam lä-
ga ingen till last. Men kösen var av "Fet-
terfolk" & var gruvligt krekonnig. Han
kunde tillverka mjölkharar, och han
mjölkade något på böndernas fädingor
ur luften, så "fradgan" stå över brädden
i hennes mjölkstäva. Om sidan arendera-
de dam körpet "Träbaggen" och köpte sig
en ka. "Kona" astade och kärnade mer
efter sin enda ka än alla bönderna ku-
ropa i gården "Brantthult", ty det blev så-
ligt med "ramket" för dam. (ramket = Präddan)
Hä bodde i Brantthult en soldat vid
namn Srid. Han hade sett "Kona" mjölka
på sin fähusdynga. Så tänkte han, "Skär-
torsdagmorgon, före soluppgång, så har

12.)

ACC. N:R. M. 6936:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jag henne här på min dynga, men jag ska
läsa huden åt Kondjävulen." Så lade
han sig i skym-undan vid sin Fähus-
dynga. Merckel rickligt $\frac{1}{2}$ timma före
soppgång, så kom "Konan" & vrak å rej i blot-
ta adamskostymen och ropade, "Så långt
detta ropet hörs ä mjölk & smör mitt!" Men
Strid hoppar upp på dyngan som en
blix och gav "Konan" en bastant rist-
bu; sen smorde han ner henne med
fädynga hel och hållen, så han fick
gå "Skagväg till Träbaggen". Det vär-
da herrskapet måste för "Konans" skull
hålla auktion på sin egendom och begi-
ra sig från orten. — Så plöt sagan.
Förklaring i liknande stilla kammar,
då jag i sinam tid gör uppteckning om
Spink-Annica.

ACC. N:R

M 6936:13

Landskap: *Småland.*

Upptecknat av: *Carl Viking*

Härader: *Uppsvidinge ö Rendboide.*

Adress: *Turåkra, "Kråksmåla."*

Socken: *mar: Ålgården ö Kråksmåla.*

Berättat av: *Susanna Bränds datter, m.f.*

Uppteckningsår: *1940.*

Född år *1800.* i *Ålgården socken.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Nº 1. Gammaltida "Saggdragerske"
konligt Fädersnas Uppgifter.*

*Så långt detta
hörs ä kunnat mitta!*

*oh! i fernhave urvredts
och uppsamlades saggen.*

Skriv endast på denna sida!